

ŁUKASZ PRZYBYŁO

DOKTRYNY WOJENNE

HISTORIA I OCENA

TETRAGON

WARSZAWA

Recenzenci naukowi:

prof. Krzysztof Kubiak

dr hab. Jarosław Centek

Redakcja:

Tadeusz Zawadzki

Współpraca redakcyjna i korekta:

Jolanta Wierzchowska

Projekt graficzny serii i okładki:

Teresa Oleszczuk

DTP, mapy:

Tadeusz Zawadzki

Copyright © 2018 by Łukasz Przybyło

Copyright © 2018 by Tetragon Sp. z o.o.

Fotografia na okładce: M-1A1 Abrams 2. pułku kawalerii pancерnej US Army w czasie operacji Desert Storm (DoD/Spc. David Faas)

Fotografia na stronie tytułowej: brytyjscy artylerzyści podczas 1 wojny światowej (LOC)

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

Wydawca:

Wydawnictwo Tetragon Sp. z o.o.

00-836 Warszawa, ul. Żelazna 41 lok. 21

e-mail: kontakt@tetragon.com.pl

Książki można zamówić na: www.tetraerica.pl

Druk i oprawa:

Print Group Sp. z o.o.

booksfactory.pl

ISBN 978-83-63374-62-4

Podziękowania

Wiele osób pomogło mi w dopracowaniu mojego doktoratu, a potem książki.

Mój promotor w Akademii Obrony Narodowej pan prof. Józef Marczał zaopiekował się mną, kiedy nikt nie chciał podjąć trudu pracy z „hobbystą”, jak nazwała mnie komisja egzaminacyjna na studia doktorskie na AON. Byłem chyba jedyną osobą, która nie została skierowana na studia przez armię lub urzędy centralne i chyba trochę to ujęło egzaminatorów.

Przygodą intelektualną były comiesięczne spotkania w Katedrze Strategii, w których uczestniczyli m.in. gen. prof. Stanisław Koziej, płk dr hab. Dariusz Kozerawski, płk dr hab. Ryszard Jakubczak, prof. dr hab. Jacek Pawłowski i płk dr hab. Ryszard Niedźwiedzki oraz koleżanki i koledzy ze studiów doktoranckich.

Pod koniec pierwszego roku zaprezentowałem na spotkaniu katedralnym koncepcję swojego doktoratu. Przez następne dwie godziny profesura, w sposób niezwykle kulturalny, „znęcała” się nade mną i ową koncepcją. Były to dwie najważniejsze godziny dla mojego rozwoju jako naukowca i do dzisiaj to, co tam powiedziano, służy mi jako drogowskaz w mojej podróży z nauką i historią.

Po złożeniu doktoratu do dziekanatu zrecenzowali go płk dr hab. Ryszard Jakubczak oraz prof. dr hab. inż. Waldemar Kitler. Ich pozytywne opinie na pewno ułatwiły mi zdanie egzaminu doktorskiego.

Kiedy po latach zdecydowałem się przygotować do druku mój doktorat, pomogli mi swoimi uwagami prof. Krzysztof Kubiak, płk dr hab. Juliusz S. Tym, dr Łukasz M. Nadolski oraz dr Juliusz Tomczak. Szczególne podziękowania należą się dr hab. Jarosławowi Centkowi, z którym prowadziłem wielogodzinne dyskusje na temat przeplatania się wojny pozycyjnej i blitzkriegu.

Ostateczny szlif mojej pracy nadał mój przyjaciel redaktor Tadeusz Zawadzki.

Za cierpliwość w znoszeniu mojej nieobecności duchem w trakcie pisania i poprawiania mojego doktoratu dziękuję żonie Anecie i córce Idze.

Wszystkie ewentualne błędy, jakie Czytelnik znajdzie w niniejszym opracowaniu, są moimi.

Wstęp

Biada temu, kto zjawi się na polu bitwy „uzbrojony” w niesłuszną doktrynę
(F.O. Miksche)¹

Strategia jest nauką opartą na fundamencie historii
(marsz. F. Foch)

Przedmiotem niniejszej książki jest doktryna wojenna – najogólniej rozumiana jako **przyjęte poglądy na sposób, w jaki siły zbrojne walczą lub planują walczyć w czasie konfliktu zbrojnego**². Trzeba zauważyć, że w dzisiejszym świecie używa się raczej pojęcia „doktryna obronna”, głównie ze względu na negatywne konotacje związane ze słowem „wojna” czy „wojenny”, sugerujące zaborcze i ofensywne zamiary. Badaniu, pod kątem użytych modeli doktrynalnych, poddane zostały doświadczenia historyczne z ostatnich 150 lat.

Bogactwo użytych w tym okresie doktryn i ich konfrontacja z rzeczywistością pola walki są doskonałą podstawą do analizy czynników wpływających na ich skuteczność i wiarygodność. Powinno to pozwolić na stworzenie teoretycznego modelu tworzenia, wdrażania i oceny wiarygodności doktryny wojennej. Może on być fundamentem do dalszych badań i analiz wspomagających formułowanie i reformowanie doktryny obronnej Polski, pozwalając uniknąć błędów popełnionych w przeszłości przez nasz czy inne narody. Iście profetyczne spojrzenie na ten problem dał ppłk dypl. Stefan Mossor w swojej pracy wydanej niedługo przed wybuchem II wojny światowej: *Można śmiało powiedzieć, że zaniedbania strategii na niezmiernie obecnie trudnym polu przygotowań wojennych mogą doprowadzić do przegrania wojny jeszcze w czasie pokoju, przed jej rozpoczęciem*³.

Przedmiot rozprawy mieści się w obszarze nauki strategii, którą nestor amerykańskich strategów B. Brodie określił jako *jedną z najstarszych nauk ludzkości, której tezy sprawdzane są rozlewem krwi, a za błędy płaci się kłeską i niewolą*⁴. Ponieważ wojna jest starciem dwóch przeciwstawnych stron, w którym większość czynników niematerialnych, ale też i duża część materialnych, jest niemierzalna, a jej przebieg charakteryzuje clauzewitzowskie „tarcie”, „mgła wojny” i „przypadek” – stąd też w badaniach wojen nieprzydatne są metody eksperymentów i pomiarów – dominujące w cywilnych badaniach.

1 F.O. Miksche, *Uwaga: Broń atomowa*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1956, s. 14.

2 Według słów gen. bryg. I.B. Holley'a, *Technology and military doctrine. Essays on a challenging relationship*, Air University Press, Fort Maxwell 2004.

3 S. Mossor, *Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1986, s. 206.

4 B. Brodie, *Strategia w erze broni jądrowej*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1962, s. 12.

Najważniejsze założenia metodologii strategii świetnie ujął słynny brytyjski strateg B. Liddell-Hart: *Podstawa każdej teorii wojennej winna być możliwie jak najszersza. Wyczerpujące badanie jednej kampanii, o ile nie jest oparte na rozległej znajomości historii wojen, może łatwo sprowadzić na manowce. Jeżeli jednak stwierdzimy, że w wielu wypadkach, w różnych epokach i warunkach dana przyczyna pociąga za sobą dany skutek, uzyskujemy podstawę do traktowania tej przyczyny za nieodłączną część teorii wojennej*⁵. Kierując się tą fundamentalną przesłanką metodologiczną zbudowano strukturę niniejszej rozprawy.

Obszarem badań dla niniejszej pracy są konflikty zbrojne XIX i XX w. zamykające się chronologicznie w latach 1861–1991. Nagromadzenie wojen w wyżej wymienionym okresie zmusza jednak do wyboru tylko niektórych z nich, najbardziej charakterystycznych dla tematu badań – czyli doktryny wojennej. Bogactwo użytych doktryn w okresie 1861–1991 pozwala wybrać takie doświadczenia, które mogą być najbardziej przydatne w ocenie czynników wpływających na proces kształtowania doktryn oraz ich weryfikacji podczas działań wojennych. Każdy z wybranych przykładów historycznych zostanie opisany w oddzielnym rozdziale:

- ❑ Początkowy okres I wojny światowej – rok 1914
- ❑ Rewolucja doktrynalna na froncie zachodnim w latach 1917–1918
- ❑ Doktryny Francji i Niemiec w okresie 1919–1940
- ❑ Wojna Jom Kippur w 1973 r.
- ❑ Wojna w Zatoce Perskiej w 1991 r.

Przedmiotem badania będzie **proces** wypracowywania, wdrażania i oceny skuteczności i wiarygodności doktryny wojennej. Dla usprawnienia pracy badawczej zostanie on rozłożony na trzy części:

- ❑ proces wypracowywania (tworzenia) doktryny wojennej
- ❑ proces wdrażania doktryny wojennej
- ❑ ocena skuteczności i wiarygodności doktryny wojennej.

Celem badań będzie określenie na podstawie badań historycznych:

- ❑ źródeł wiedzy i umiejętności zapewniających opracowanie wiarygodnej oraz skutecznej doktryny wojennej.

Na podstawie wniosków wynikających z wyżej wymienionego badania zostaną określone:

- ❑ kryteria oceny skuteczności i wiarygodności doktryny wojennej
- ❑ przyczyny błędów oraz źródła sukcesów w przygotowywaniu oraz wdrażaniu doktryny wojennej
- ❑ optymalny sposób (model) tworzenia oraz wdrażania doktryny wojennej.

Ogólny problem badawczy został ujęty w formie następującego pytania:

W jaki sposób można osiągnąć wiarygodność oraz skuteczność doktryny wojennej?

Wiarygodność w tak postawionym problemie badawczym oznacza sytuację, w której państwo jest w stanie przekonać własne społeczeństwo, ale również sojuszników i potencjalnych przeciwników, że dysponuje instrumentami (m.in. siłami zbrojnymi) – stworzonymi na podstawie aplikacji przyjętego modelu doktrynalnego – zdolnymi zapewnić realizację celów narodowych państwa.

5 B.H. Liddell-Hart, *Strategia. Działania pośrednie*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1959, s. 5.

Skuteczność w tak postawionym problemie badawczym oznacza sytuację, w której państwo jest w stanie zapewnić sobie osiągnięcie celów narodowych m.in. przez zastosowanie lub groźbę zastosowania siły zbrojnej – będącej świadomym wytworem doktryny wojennej.

Odpowiedź na postawiony w formie pytania ogólny problem badawczy wymaga rozwiązania następujących problemów szczegółowych:

- ❑ Jakie jest miejsce pojęcia **doktryna wojenna** w naukach wojskowych⁶ (w szczególności w dziedzinie sztuki wojennej i strategii) oraz polityce?
- ❑ W jaki sposób tworzone i wdrażano nowe doktryny wojenne oraz jak można określić kryteria sukcesu takiego procesu?
- ❑ Jakie były przyczyny błędów oraz źródła sukcesów doktrynalnych podczas ich weryfikacji w czasie działań wojennych?
- ❑ W jaki sposób można wykorzystać teorię rewolucji w sprawach wojskowych (RMA) i teorię złożoności (nieliniowości) w kwantyfikacji czynników wpływających na efektywność oraz wiarygodność doktryny wojennej?

Przy opracowaniu tematu niniejszej pracy autor starał się wykorzystać szerokie spektrum źródeł wiedzy odnoszącej się do doktryny wojennej. Można podzielić je na kilka oddzielnych kategorii:

- ❑ klasyczne dzieła strategii
- ❑ współczesne opracowania dotyczące strategii, doktryny wojennej i bezpieczeństwa narodowego
- ❑ opracowania dotyczące nowych teorii strategicznych, takich jak rewolucja w sprawach wojskowych czy nieliniowość
- ❑ literatura pamiętnikarska
- ❑ monografie i opracowania dotyczące bitew i kampanii oraz historii wojskowości
- ❑ opracowania dotyczące historii powszechnej
- ❑ dokumenty źródłowe dotyczące badanego tematu, takie jak regulaminy i instrukcje różnych sił zbrojnych oraz prasa wojskowa z badanego okresu.

W pracy nie opracowano przykładów historycznych związanych z Polską, gdyż podstawowym jej założeniem jest opracowanie uniwersalnej teorii dotyczącej wiarygodności i skuteczności doktryny wojennej. Zapewnia to zarówno długi okres historyczny poddany badaniu, jak i liczba zbadanych modeli doktrynalnych. Polskie osiągnięcia, jak i błędy, w tworzeniu doktryny wojennej na pewno wymagają szczegółowego badania, a niniejsza praca może być do tego wstępem. Jednocześnie szeroki wachlarz zbadanych modeli doktrynalnych pozwala uczyć się na błędach innych państw oraz docenić osiągnięcia różnych sił zbrojnych w tworzeniu skutecznej i wiarygodnej doktryny wojennej. Niezbędne jest wyzyskiwanie doświadczeń innych państw i narodów, czemu ma służyć ta praca⁷.

Moją pracę doktorską pisałem w latach 2005–2010. Obroniłem ją w 2010 r. Data wydania to 2018 r. Starałem się uwzględnić literaturę, która ukazała się po obronie mojego doktoratu, wydaje się jednak, że nie ukazały się w tym czasie książki radykalnie wpływające na to, co napisałem w tej pracy.

⁶ Nauki wojskowe zostały w 2011 roku zastąpione naukami o bezpieczeństwie i naukami o obronności.

⁷ Można to ująć słowami Ottona von Bismarcka: *Glupcy mówią, że uczą się na własnych błędach. Ja wolę korzystać z doświadczeń innych*, cyt. za: B.H. Liddell-Hart, *Strategia...*, s. 3.